

מראי מקומות- בבא קמא ס"ט

איסור אכילה, אבל שי' ר"ת (הובא בתוס' קידושין לח.) הוא דאיסורה כמו ערלה, ואסור בהנאה ג"כ. וכ' השעה"מ דלכאור' דברי הגמ' כאן ראוי לר"ת, דמשמע דרק לאחר פדיון מותרים בהנאה, אבל קודם פדיון אסורים. וכ' דצ"ל בדעת הרמב"ם דכוונת הגמ' הוא להנאת אכילה.

(ג) **כל הנלקט מזה יהא מחולל- הק' תוס',** מתי יאמר זה, הרי צריך לומר כן לאחר שילקטו, ואם אמר כן רק כל ערב, נמצא דלא הי' תקנה למה שאכלו קודם לכן. ותי' דמניח המעות בעוד שלא נלקט, ואומר כרם רבעי זה לכשיהי' נלקט יהי' מחולל אחר הלקיטה. והעיר **החשק שלמה**, הא לקמן בעמוד ב' הק' דאם נימא כל המתלקט קאמר, אלמא אית לי' ברירה, ותי' דכל הנלקט קאמר. ואם כדברי תוס', הא גם כל הנלקט הו"ל התנאה קודם הליקוט, וא"כ מאי משני, הרי כל הנלקט ג"כ צריך לברירה. והוכיח מכאן דכיון דהתנאה הוא שיהי' החלות לאחר הלקיטה, א"כ אין שייך זה לברירה, דאי"צ ברירה א"כ עושה החלות מעכשיו שיהי' תלוי במה שיהי' לאחר זמן, אבל אם כל החלות הוא אח"כ, אי"ז ענין לברירה. וכבר כ' כן **התוס' ר' פרץ**, "דנהי בשעת אמירה לא היו נלקטים, מ"מ כיון שהיו אומרים שיהא מחולל לכשילקטו ולא מעכשיו, הלכך לא צריך ברירה, שהרי בשעת החלול כבר נלקטו הפירות ונתבררו יפה כבר, וכו'".

(ד) **כל שלקטו עניים היום יהא הפקר- פי' תוס',** דעשו תקנה לעניים לפוטרם מן המעשר כשמלקטים יותר מדינם. והעיר **הקובץ שעורים** (כט), למה לא פי' תוס' כדבריהם בב"מ ל', דהפקירו פירותיהם כדי שלא יכשלו בגזל. ותי' דא"כ מה הק' הגמ' מהא דאין ברירה, הרי כיון שנתן להם רשות ליטול, לכאור' אין נפק"מ אם ההפקר חל או לא, וא"כ אף אם אין ברירה ואינו חל, אינם גזלנים, ומאי נפק"מ אם חל ההפקר או לא. אע"כ הנדון כאן הוא לפוטרם מן המעשר, וזה שייך

(א) **צא תן לו טבח ומכר פטור... חייב אתה ליתן לו, טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה'-** בביאור החילוק בין הלשונות, כ' **השטמ"ק** בשם **השיטה** דצא תן לו הו"ל גמר דין, וממילא שוב אין הגנבה אצלו בתורת גנבה, ואם שוב טבחו הו"ל גזילה מחדש, ובגזילה ליכא ד' וה'. וע' **בחזון איש** (ב"ק י"ח, י"ו) שכ' דלכאור' הביאור בדין הגמ' הוא דכיון דאמרו לו צא תן לו, נפסק הגניבה ושוב הו"ל גזילה, דכ"ע יודעים שהוא מחזיק בה, משא"כ אם אמרו חייב ליתן לו, דאף דיודע דאצלו הוא, ובאלמות הוא טובח ומוכר, מ"מ הרי הוא המשך של הגניבה, שהרי חייב לו אינו לשון גמר דין, ולכן שפיר חייב ד' וה'. אולם כ' דלכאור' אפי' אם טבחו בהסתר דרך גניבה, כיון דאמרו לו צא תן לו פטור מד' וה', משום דאף דעשה כן דרך גניבה, ולכאור' הו"ל גניבה חדשה, מ"מ כיון דמעולם לא חזר אצל הגנב, ממילא הו"ל כמו גונב מן הגנב דפטור מד' וה' (וע"ע בהמשך שם מש"כ לבאר החילוק בין חייב אתה וכו' לצא אתה וכו'). ובשם **הראב"ד** הביא דבחיוב אתה ליתן לו לא סמכה דעתו, סבר מעייני בדינאי, ועדיין בתורת גניבה הראשונה הוא עומד ונמשע דאפי' אם הו"ל לשון חייב וכו' גמר דין, מ"מ כיון דלא סמכה דעתו שצריך ליתן לו, ממילא עדיין הוי אצלו בתורת גניבה. וע' **במנחת חינוך** (נ"ד, ט', ד"ה מ"מ) שכ' דדוקא לענין ד' וה' אמרי' ד"חייב אתה ליתן לו" לא הוי גמר דין, אבל לענין קנס הו"ל גמר דין, ואם בא לב"ד אחד והודה שנגמר דינו בב"ד אחר ואמרו חייב אתה ליתן לו, אז חייב, ואי"ז נחשב מודה בקנס (אולם ע' בשטמ"ק בשם **המאירי** דכ' דמה דאמרי' דחייב אתה ליתן לו אינו נחשב גמ"ד, היינו משום שאין נותנין לו זמן, לאפוקי בחוב דאף חייב אתה ליתן לו חשיב גמ"ד, משום דנותנין לו זמן דצריך לפרוע, ולא משמע כהמנ"ח).

(ב) **מה אדמה איכא הנאה מינה, אף האי נמי כי מפרקא שרי לאיתהנויי מינה- ע' בשער המלך** (מאכ"א י', ט"ז) שהביא מח' הראשונים לענין איסור הנאה בנטע רבעי, דהרמב"ם שם ס"ל דכל האיסור הוא רק

דברי הפני יהושע (שם, כה.) דכ' דמש"כ רש"י כן הוא לפי הצד דס"ל לר' יוחנן אין ברירה רק לחומרא, וא"כ אינו יכול להוציא חלק חבירו למעשה, דאולי באמת קיי"ל דיש ברירה, וא"כ אולי י"ל דכאן רש"י נקט דר"י ס"ל אין ברירה בודאי [אולם עדיין אינו מיושב לגמרי, דמשמע כאן דצריך דוקא להחליפו, ולמה יהי צריך לעשות כן דוקא, וצ"ע].

(ח) **אלא סתמא אחרינא אשכח דתנן אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל... זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו- ביאר המהר"ם, דכשם דלענין כפל משוי' שאינו ברשותו לשאינו שלו, ואמר' דאין הגנב בעל דבר כלפי כפל כיון שאינו ברשותו, ה"ה לענין הקדש כן, דכיון דאינו ברשותו, מסתבר שיהי' דינו כמו שאינו שלו, דכמו שאינו יכול להקדיש מה שאינו שלו, כן אינו יכול להקדיש מה שאינו ברשותו.**

(ט) **ומיחל ושותה מיד- פרש"י, שהוא מחללו על מעות בכל מקום שהוא, דמה דאפשר לו לתקן לגמרי, יתקן. ובחולין (יד.) פי' טפי, כדי שלא יהי' צריך לסמוך על ברירה. ותמה הרמב"ן שם, הרי ודאי צריך לסמוך על ברירה, דהא קתני שאני עתיד להפריש, והיינו דעדיין לא הפרישה, וא"כ מה הרויח בזה דמחללו על מעות. ולכן פי' כמש"כ תוס' בגיטין (כ"ה), דמיחל היינו כמו מתחיל, דיכול להתחיל מיד לשתותו. וע"ע בריטב"א בסוכה (כג:) שכ' שאין כוונת רש"י לומר שאין סומכין על ברירה לכתחלה בדרך כלל, דודאי למ"ד יש ברירה יכולין לסמוך כן לכתחלה, אלא דכוונתו לומר דכיון דלמעשה יש חשש של בקיעת הנוד, בכה"ג אין סומכין על ברירה לכתחלה.**

(י) **ושותה מיד- הק' השפת אמת בסוכה (כג:), הא כיון דלמפרע ב' לוגין היו תרומה, א"כ לכאור' החולין בלע מהתרומה, וא"כ איך מותר לשתותו, הא יש בה טעם תרומה. ותי' דכיון דלא הוי תרומה למפרע אלא מה שהפריש, ממילא גם הטעם שיצא מקודם, כיון שלא בא לכלל הפרשה אח"כ, לא הוי כלל תרומה למפרע. אבל העיר דמבואר דשי' הטי"ז (יו"ד שכ"ד, ט"ו) אינו כן, דס"ל דבחת חו"ל, דאוכל ואח"כ מפריש, צריך**

רק ע"י הפקר ממש, ולכן שפיר הק' הגמ' מהא דאין ברירה.

(ה) **ר' דוסא אומר, לעתותי ערב אמר כל שלקטו עניים יהא הפקר- העיר הקצות (שנ"ד, ד'), הא מה שהעניים לוקחים שלשה אע"פ שאינם לקט וכו', הוא משום דאינן בקיאיין בהל' לקט, וכמש"כ רש"י, ולכאור' ג"כ צייתי דינא. ועכ"ז, הגמ' מחשיב למה שהם לוקחים שאינו ברשותו של בעל השדה. וכ' הקצות דלכאור' יש להביא רא"י מכאן לשי' תוס' לעיל (סח: ד"ה הוא) דמה שלקח דבר בטעות, מ"מ נחשב אינו ברשותו של הבעלים, ודלא כשי' הריטב"א בקידושין (נ"ה), דס"ל דבכה"ג נחשב ברשותו, כיון דאם ה"גנב" ידע דלא הי' מותר לו, ודאי הי' מחזירו.**

(ו) **האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל- ומה שס"ל כן, הוא משום דס"ל אין ברירה. והק' הקו"ש (ביצה לז), מה ענין ברירה לכאן, בשלמא בשאר ברירה, הרי הוא התנה בפירוש דהחלות יהי' תלוי במה שעתיד להיות, אבל לגבי ירושה, מהכ"ת דמה שהאחין מבררים מעצמן שיתן זה לראובן וזה לשמעון, דזהו באמת מה שהי' צריך להיות לכל אחד מהם [ואין לומר דמסתבר לומר דכך גזרה התורה, שמה שכ"א נוטל הי' באמת צריך להיות שהוא שלו, דאי"כ אי"ז תלוי באם ס"ל יש ברירה או לא]. וציין למש"כ תוס' (גיטין כה:), דהברירה דירושה אינו דומה לשאר ברירה. וביאר, שדומה להא דאמר' ברירה במחיר כלב, דאמר' דלמ"ד יש ברירה יכול לברור א' מהטלאים, ולומר דהרי זה המחיר כלב, אף דבעצם מהכ"ת לומר כן, דטלה זו הי' בשביל הכלב [אולם לכאור' הקו' עדיין בתוקפו, אלא דק' ג"כ על מחיר כלב, מהכ"ת לומר כן, וצ"ע].**

(ז) **ומחזירין זה לזה ביובל- פרש"י דאמר' דהוי כמקח, וחוזרין ומחליפין ביובל. אולם ע' ברש"י בגיטין (כה.) דכ' דחוזר ביובל לתחלתו משום מצות יובל והדר שקלי' כדמעיקרא. וכדבריו כאן כ' תוס' שם (מח.), דכ"א נוטל חלק חבירו. וכפשוטו דברי רש"י סותרים אהדדי (ואף למש"כ המהרש"ל שם דכוונת רש"י רק דחולקים מתחלה, לכאור' לא משמע כדבריו כאן). ואולי יש ליישב ע"פ**

ומה שייך לומר דאוקי רבנן ברשותו, הרי אין כח ביד חכמים לשנות את המציאות (ואין שייך בזה הפקר ב"ד הפקר, ד"רשות" הוי דבר של מציאות). ותי' בשם ר' שמעון שקאפ דמה שאין הבעלים יכולין להפקיר ולחלל, היינו משום שיש קנין להגניבה לענין שינוי, וכוונת תוס' שהפקיעו חכמים את קניני הגנב, וממילא הוי ברשות הנגנב.

(ד) **אבל גבי לקט, כיון דממונא דידי', כי איתי' ברשותי' הוא דמצי מפקר לי', כי ליתי' ברשותי' לא מצי מפקיר לי' - הק' הראב"ד (הובא ברשבא כאן, וגם בחי' הראב"ד כאן), אפי' אם אינו ברשותו, מי לא מצי מחיל להו, הרי מחילה חלה גם על מה שאינו ברשותו. ותי' דודאי מצי מחיל, מיהו מ"מ טבל הוי גבי עניים, דמחילה לא מהני להפקיעו משם טבל, ומשו"ה צריך להפקירו דוקא, ואין שייך להפקירו כל זמן שאינו ברשותו** נוע"ש דמשמע דאם הי' שייך הפקר לאדם א' שפיר הי' מהני, ולכאו' משמע דמחילה מהני כמו הפקר, וצ"ע בזה].

שיהי' שיעור ביטול כדי שלא יהי' נאסר למפרע מכח הבליעה, אלמא דלא ס"ל לסברא זו, ע' מש"כ בזה.

(א) ר' יהודה ור' יוסי ור' שמעון אוסרין - פרש"י בחולין (יד. ד"ה אוסרין) "אלמא לר"י לית לי' ברירה וחייש שמא תרומה שתה". ומבואר מדברי רש"י דס"ל דהיכא דעושה חלות ע"י דבר שצריך ברירה, אם אמרי' אין ברירה אז נמצא דהחלות חל, אלא דאינו מבורר על מה חל, וא"כ אף שחל חלות התרומה, מ"מ חיישין שמא תרומה שתה, דאין ידוע מהו התרומה ומהו החולין. וע' בתוס' בעירובין (לז: ד"ה אלא) דנקט דאם אמרי' אין ברירה אז אין החלות חל כלל, אולם הביא מהמהר"י דס"ל דחל, וכשי' רש"י שהבאנו. וע' בדברינו בגיטין (כ"ה) באריכות, ואכמ"ל.

(ב) **בשלמא לגנב ראשון לא משלם, וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב, אלא לבעלים נשלם, וכו' - ע' בשיעורי ר' דוד (א') שדייק מכאן דהדרשה דוגונב מבית האיש ולא מבית הגנב היינו למעט דאינו משלם כפל להגנב, אבל מה שאינו משלם להבעלים ידעי' מסברא, וכן הביא מהמנחת חינוך (נ"ד, ו'). והק', הרי לכאו' הסברא הוא להיפוך, שהרי לא גנב מהגנב דבר שהוא שלו בכלל, וא"כ לכאו' פשוט הוא מסברא דאי"צ לשלם להגנב, ולכאו' מה שאינו משלם להבעלים הוי החידוש. ותי' דכיון דה"שלו" עדיין של הבעלים, א"כ לא גנב מהבעלים כלום, דהשלו עדיין שלהם, ואף קודם שגנבו לא הי' ברשותם, ולא הוסיף כלום בגנבתו. משא"כ מהגנב ראשון שפיר גנב, שהרי הגנב ראשון הי' לו הקניני גניבה, והי' ברשותו, ולכן שפיר גנב זה מהגנב, וא"כ ה"א דצריך לשלם לו, קמ"ל.**

(ג) **ה"א צנועים אית להו דר' דוסא - כ' תוס', אבל לא מן הדין, דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדיש ולחלל ולהפקיר, אלא מחמת תקנה הוא דאוקמי רבנן ברשותי', לחלל ולהפקיר שלא יכשלו עניים וגנב. ותמה בקובץ ביאורים (נו), אין יתכן לומר כן, הרי למעשה אינו ברשותו,**